

ГУМОР У СЕРІАЛІ «БРУКЛІН 9-9». ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ

В. В. Конкульовський, В. В. Панченко, В. В. Савчишин

*Тернопільський національний педагогічний університет;
46000, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2;
e-mail: konkulovsky29@gmail.com*

У статті визначено особливості гумору оригінальних кінотекстів у серіалі «Бруклін 9-9» та їхню реалізацію в перекладі, а також проаналізовано найбільш типові помилки і причини їх виникнення. Серіал «Бруклін 9-9» насичений великою кількістю жартів, які можна класифікувати як чорний гумор. У кінодискурсі фільми, що мають даний вид гумору, називають чорними комедіями. Остання цілком заслужено може вважатися одним із найскладніших піджанрів кіномистецтва. Саме у чорних комедіях іронізують над усім дозволеним та забороненим, як-от расовою приналежністю, людськими характеристиками, цінностями та бажаннями. Працюючи із кінотекстом, що містить елементи чорного гумору, перекладач стикається із низкою проблем та завдань. Для адекватної передачі вихідного тексту мовою перекладу важливо ідентифікувати жанрово-стилістичну домінанту кінотексту та відтворити сюжетоформувальні мовленнєві акти у різних контекстах. Для кінотекстів чорної комедії релевантними будуть хронотопний, характерологічний, композиційний та лексико-семантичний контексти. На їх основі було проаналізовано приклади чорного гумору та каламбурів у серіалі «Бруклін 9-9».

Ключові слова: *гумор, кінодискурс, чорна комедія, каламбур, аудіовізуальний переклад, кінокомедія.*

Постановка проблеми. Вподовж кількох останніх десятиліть кінематограф як соціокультурне явище набув статусу невід'ємної складової життя людини. Фільм як такий та дискурс синтезували поняття кінодискурсу, що в сучасній практиці невпинно досліджується та розвивається [1]. Жанр комедія в кінодискурсі викликає позитивну реакцію суспільства, що дозволяє акцентувати увагу в нашій статті саме на гумористичних особливостях цього типу дискурсу. Проблему перекладу гумору у кінодискурсі вважаємо досить важливою, оскільки переклад кінотексту виконує не лише суто утилітарну функцію, фільм має бути зрозумілим глядачеві не лише в буквальному сенсі, потрібно зберегти задум оригіналу, розкрити образи персонажів у заданому режисером стилістичному напрямку, створити засобами іншої мови цілісний твір, який реципієнт (глядач) сприйматиме, як самостійний феномен [7].

Проблематиці перекладу кінотекстів присвячені дисертації А. В. Антропової, Ю. М. Плетенецької, Т. В. Пшонкіної, М. С. Снеткової; В. В. Конкульовського, монографії В. Є. Горшкової, Ю. В. Лотмана, Г. Г. Слишкіна, а також статті В. В. Демецької, О. І. Федорченко, А. Г. Гудманяна, Т. Малковича, Т. Г. Лукьянкової, Я. Кривонос та ін.

Проблема перекладу кінофільмів є надзвичайно **актуальною**, оскільки наразі простежується сумна тенденція до зниження їх якості. Зрозуміло, що це можна пояснити цілою низкою факторів, починаючи з великої кількості нових фільмів, які необхідно перекласти якнайшвидше, і закінчуючи особливостями власне кінотексту (поєднання ознак усного і письмового перекладу, необхідність приділяти увагу довжині реплік та встановлених часових обмежень, єдність плану вираження і плану змісту), що викликають додаткові труднощі.

Відтак **метою** статті є визначити особливості гумору оригінальних кінотекстів та їхню реалізацію в перекладі, а також проаналізувати найбільш типові помилки і причини їх виникнення. **Матеріалом** дослідження слугують українські та російські переклади англomовних скриптів американського комедійного серіалу «Бруклін 9-9» («Brooklyn 9-9»).

Виклад основного матеріалу дослідження. Працюючи із кінотекстом, перекладач стикається з труднощами об'єктивного характеру, серед яких на першому місці – неспівпадіння систем національних мов, власне специфіка кінотексту: обмеженість у часі, довжина репліки, синхронізація із зображенням тощо.

Труднощі суб'єктивного характеру зумовлені мовною і культурною компетентністю перекладача, недостатністю загального кругозору (тезауруса), одностороннім підходом без урахування контексту, нерозвиненістю почуття стилістичної норми, упередженістю тлумачення, відсутністю почуття гумору [4]. Саме перераховані вище чинники є ключовими для розуміння іронічного контексту, який у кінофільмі носить не лише текстовий, а й позатекстовий характер.

Аби кінофільм став кінокомедією, у ньому використовуються мовні та позамовні засоби створення ефекту комічного, які є домінантою всього кінотвору. Мовні засоби, як правило, включають стилістичні, синтаксичні та лексичні елементи. До позамовних засобів належать міміка та жести. Досить часто комедійний ефект у кінофільмі досягається за допомогою каламбурів та обігрувань значень, а також чорного гумору.

Чорна комедія цілком заслужено може вважатися одним із найскладніших піджанрів кіномистецтва. Саме у чорних комедіях іронізують над всім дозволеним та забороненим, як от расовою приналежністю, людськими характерами, цінностями та бажаннями.

Працюючи із кінотекстом чорної комедії, перекладач стикається із низкою проблем та завдань. Для адекватної передачі вихідного тексту мовою перекладу важливо ідентифікувати жанрово-стилістичну домінанту кінотексту та відтворити сюжетоформувальні мовленнєві акти у різ-

них ключових контекстах. Для кінотекстів піджанру чорної комедії релевантними будуть хронотопний, характерологічний, композиційний та лексико-семантичний контексти [2].

Усі наведені далі приклади взято з американського комедійного серіалу «*Brooklyn 9-9*» («*Бруклін 9-9*») про поліцію, в якому доволі часто присутні елементи чорного гумору [3, 5, 6].

Ситуація відбувається у поліцейському відділку Брукліна. Якийсь хуліган часто малює на поліцейських автомобілях чоловічі геніталії. Нарешті поліцейські вийшли на його слід. Між колегами відбувається наступна розмова:

SERGEANT

BT: *I assume you have a plan to catch this gentleman.*

ПТ1: *Гадаю, у тебе є план, як упіймати цього джентльмена.*

JAKE PERALTA

BT: *Did you just say genitalman? Because if socould dos.*

ПТ1: *Ви щойно сказали геніталмена? Респект.*

У наведеному прикладі яскраво простежується і ефект ошуканого очікування, і гра слів. Адже Джейк відповідає зовсім нетипово, як для такого виду запитань, і в той же час гра слів у даному випадку стає зрозумілою завдяки попередньому відеоряду із автівками, розмальованими геніталіями. Такий варіант перекладу вважаємо вдалим, оскільки для переважної більшості глядачів лексема "мен" є загальновідомою, тому транслітерація оригіналу є цілком зрозумілою для реципієнта, не зважаючи на фонетичну відмінність слів "джентльмен" та "геніталмен" у мові перекладу.

Хуліган був затриманий і доправлений у відділок, де Джейк оформлює на нього протокол.

JAKE PERALTA

BT: *What's your name?*

ПТ1: *Як тебе звать?*

HOOLIGAN

BT: *My name's Dr. Banana Fartman.*

ПТ1: *Мене звать доктор Банан Фартмен.*

Тут хлопчисько представляється вигаданим ім'ям, щоб не називати своє справжнє та показати своє зверхнє ставлення до поліцейського. Такий варіант перекладу є неадекватним, оскільки втрачається комічність ситуації. Наприкінці серії хлопця таки арештовують і поліцейський, надягнувши наручники, каже:

JAKE PERALTA

BT: *Let's go, Fartman.*

ПТ1: *Ходімо, Фартмен.*

Саме тут перекладач зробив трагічну помилку, бо вся іронія зводиться до нуля. Пропонуємо такий переклад: *Мене звать доктор Банан Пердун* та *Ходімо, Пердун* відповідно. Таким чином у глядача цільової мови виникнуть такі ж емоції, що і при перегляді оригіналу.

В іншій серії Джейка Перальту відсторонили від розслідування, але він дуже хотів опитати людей, що подали заяву, яку він саме розслідував, тож вирішив зробити це у місці, де начальство його не помітить, а саме у туалеті, закритому на ремонт, про що ми дізнаємось із попередніх кадрів.

JAKE PERALTA

BT: *Probably, insurance fraud, definitely filing a false report and obstruction of justice. And you're wondering why we did this in a bathroom? It's because you're full crap.*

ПТ1: *Можливо, це страхове шахрайство, і точно подача хибної заяви, і створення перешкод правосуддю. І ми у туалеті, тому що ви по вуха в лайні.*

Звинувативши цих персонажів у шахрайстві, Джейк інтенсифікує своє ставлення до їхнього вчинку фразою *because you're full crap*, яку можна було б так і переказати *бо ви – лайно*, однак перекладач вирішив вдатися до заміни *тому що ви по вуха в лайні*, що трохи пом'якшує репліку, не порушуючи асоціативний ряд глядача. Вважаємо таку заміну у даному контексті допустимою.

Чудовим прикладом перекладу чорного гумору є інший мовленнєвий акт, що виникає у площині композиційного контексту. Тут яскраво справджується ефект ошуканого очікування, який підсилюється релевантним відеорядом. Кумедність ситуації полягає у тому, що детективу вручають медаль за відвагу разом із поліцейським конем, який до того ж ще й вищий за рангом.

SPEAKER

BT: *It's my great honor to present the medal of valor to Detective Charles Boyle and Sergeant Peanut Butter.*

ПТ1: *Для мене велика честь вручити медаль за відвагу детективу Чарльзу Бойлу і сержанту Арахісику.*

ПТ2: *Для меня это великая честь вручить медаль детективу Чарльзу Бойлу и сержанту Печенюшеньке.*

Обидва варіанти перекладу вважаємо вдалими, оскільки *сержант Арахісове масло* не прозвучало б так смішно, а от використання зменшувально-пестливих форм *Арахісик* та *Печенюшенька* лише додає іронії в даній ситуації.

Оскільки автори серіалу «*Brooklyn 9-9*» («*Бруклін 9-9*») поступово розкривають характер та типаж кожного персонажа, певні жарти мають ще більший підтекст. Комічність наступного прикладу у тому, що детектив Чарльз (досить дивакуватий холостяк із нетиповим досвідом інтимного життя) раптом вирішив одружитись і приніс весільні запрошення своїм колегам.

CHARLES BOYLE

BT: *These, madam, are STDs. STDs, Save The Dates, for Vivian and my wedding.*

ПТ1: *Це, мадам, ВЗ. ... ВЗ - весільне запрошення. У мене весілля.*

JAKE PERALTA

BT: *Hey, just out of curiosity, how many people have you given STDs to?*

PT1: *Мені цікаво, скільком людям ти вже роздав своє ВЗ?*

CHARLES BOYLE

BT: *Ah okay, I get it, STD has another meaning, you're gross.*

PT1: *Ааа, я зрозумів, це можна розшифрувати, як венеричне захворювання.*

Прекрасний приклад перекладу чорного гумору у площині характерологічного, композиційного та лексико-семантичного контекстів, з підтекстом, коли аббревіатура має два різних значення, в чому також проявляється і гра слів. Адже, *STDs* (Sexually Transmitted Diseases) – це венеричні захворювання. Однак, ми вважаємо, що останню репліку можна було б замінити для кращої відповідності виразу обличчя персонажа на *Ааа, ясно, ВЗ – це венеричне захворювання. Фу. Пошляк.*

У наступній серії слова капітана відділка та сержанта не збігались, коли дружина останнього розпитувала їх обох про робочі обов'язки сержанта. На фоні згаданої розмови дружина сержанта не витримує та запитує свого чоловіка:

SERGEANT'S WIFE

BT: *So what else don't I know? You cooking meth? You breaking bad?*

PT1: *Ну, про що я ще не знаю? Ти вариш мет? Пустився на всі ставки?*

Переклад вважаємо невдалим, оскільки втрачається підтекст, коли дружина сержанта згадує в розмові відомий американський серіал "Breaking Bad", що в Україні відомий під назвою "Пуститися берега", у якому головний герой був порядним громадянином, вчителем, однак потім почав варити метамфетамін. Вважаємо доцільним використати офіційну назву цього серіалу при перекладі, що трохи допоможе зрозуміти мовлення героїні.

Наш варіант: *Ну, про що я ще не знаю? Ти вариш мет? Пустився берега?*

Загалом варто зазначити, що відтворення чорного гумору не викликає значних труднощів серед перекладачів за умови врахування композиційного та характерологічного контекстів комедійного кінотексту.

Сучасними перекладознавцями вважається, що еквівалентного перекладу (тобто передачі не тільки змісту, але й форми), до якого прагне перекладач при відтворенні каламбурів, можна досягти скоріше як виключення, як правило переклад не відбувається без втрат. Коли перекладач не має можливості шляхом «послівного» каламбуру достатньо чітко передати саме «каламбурність» сполучення, тоді він пропонує свою гру слів, що дуже нагадує за тими чи іншими показниками авторський каламбур, створений на іншій основі та зовсім іншими засобами. Основними прийомами перекладу каламбурів є: елімінація, компенсація і калькування.

Коли ж до уваги береться переклад каламбурів у площині комедійних кінотекстів, то перекладач часто залишається заручником хронотопного, характерологічного, композиційного чи лексико-семантичного контекстів.

Розглянемо декілька прикладів.

Діалог відбувається у лікарні, коли колеги прийшли відвідати свого друга детектива, якого підстрелили у сідницю під час виконання завдання. Своїми діями він врятував життя іншому детективу.

JAKE PERALTA

BT: *What you did was amazing. [...] No ifs, ands, or butts. Sorry, it's just right there. Literally. It's just right in front of me. His butt is right in my face.*

ПТ1: *Ти зробив децю дивовижне. [...] І цього не повернеш назад. Вибачте, він просто переді мною. Буквально. Його зад у мене просто перед очима.*

У цей момент у хірургічній палаті детектив Бойл лежав на животі, тому його сідниці були й справді просто перед очима його колег. Зважаючи на складність цього каламбуру, можна зазначити, що перекладач зробив чудову роботу, здійснивши перекладацьку компенсацію і створивши свою гру слів, що чудово підкреслила відеоряд та емоції персонажів.

Основними елементами каламбуру є, з одного боку, однакове звучання, а з іншого – невідповідність між двома значеннями слів.

В іншій серії капітан Холт хотів підколоти свого начальника, коли та вручатиме йому медаль за успішну спецоперацію.

CAPTAIN HOLT

BT: *So, I've planning how to zing Madeline, when she puts the medal on. I have a perfect line. "Wuntch-time is over." It's a... It's a play on "lunch time."*

ПТ1: *Є прекрасний варіант. Час для ланчу минув. Це гра слів, час для ланчу.*

ПТ2: *Я тут думал, какё [Вунч] подколоть, мой вариант: ты проиграла овунчательно. Это игра слов, от окончательно.*

На даному прикладі ми бачимо чудову перекладацьку компенсацію із збереженням гри слів та змісту фрази у перекладі на російську мову. Український же варіант звучить чужорідним, оскільки поняттям ланчу ми не послуговуємось, тому й сміху ця фраза не викликає.

Зважаючи на всі проаналізовані приклади можна стверджувати, що переклад каламбуру залишається одним із найскладніших завдань у роботі із відтворенням комедійного кінотексту.

Висновки з дослідження та перспективи. Аналіз наведених у дослідженні прикладів доводить, що найчастіше при перекладі серіалу «Бруклін 9-9» вживалися прийоми компенсації або елімінації, проте через нехтування культурно значущою інформацією втрачався комічний або іронічний ефект. Це дозволяє зробити такі висновки:

1) коли йдеться про кінопереклад, озвученню повинна передувати ретельна робота зі скриптом;

2) виявлення гумористичної складової є не менш важливим, ніж лексичні або граматичні особливості оригіналу;

3) наступний крок – виявити функції, які виконує гумористична складова у вихідному тексті;

4) при інтерпретації гумору перекладачеві слід орієнтуватися не на суб'єктивні асоціації, а на національно-культурні смисли компонентів тексту;

5) ці смисли слід відтворювати в цільовому тексті, послугуючись цілим спектром шляхів і тактик;

6) розробка таких стратегій та тактик і є перспективою для подальшого дослідження.

Література

1. Зарецкая А.Н. Кинодискурс как особый вид дискурса / А.Н. Зарецкая// Вопросы теории индоевропейских языков. – Пермь: Прикамский социальный ин-т, 2007. – С. 18–24.
2. Конкульовський В.В. Кінокомедія як об'єкт перекладу (на матеріалі англійських скриптів та їх українських, російських перекладів) / В.В. Конкульовський. – Х., 2015. – 243с.
3. Оригінал серіалу «Бруклін 9-9» англійською мовою. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www1.123freemovies.net./watch-brooklyn-nine-nine-season-3-2015-free-123movies.html>
4. Пивоев В.М. Ирония как эстетическая категория: дисс. канд. филос. наук. 09.00.04 / В.М. Пивоев. – Л., 1981. – 171 с.
5. Російськомовний переклад серіалу «Бруклін 9-9». Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://kinogo.cc/5076-bruklin-9-9-2-sezon.html>
6. Україномовний переклад серіалу «Бруклін 9-9». Електронний ресурс. – Режим доступу: http://moviestape.net/katalog_serialiv/detektyvy/
7. Шульженко Ю.М. Відтворення іронічного контексту в кіно перекладі. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://oljournal.in.ua/index.php/>

Стаття надійшла до редакційної колегії 10.03.2019 р.

*Рекомендована до друку д.ф.н., професором **Бистровим Я. В.***

HUMOR IN «BROOKLYN 9-9» SERIES. TRANSLATION ASPECT

V. V. Konkulovskyy, V. V. Panchenko, V. V. Savchyshyn

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University;

e-mail: konkulovskyy29@gmail.com

The article outlines the peculiarities of humor of the original cinematic texts in «Brooklyn 9-9» series and their translation, as well as analyzes the most typical errors and causes of their occurrence. The «Brooklyn 9-9» series is full of jokes that can be classified as dark or so-called black humor. In the cinematic discourse films filled with such kind of humor are called black comedies. The latter is well-deservedly considered to be one of the most difficult genres of cinema. It is iconic for black comedies to incorporate jokes about different sacred things, such as race, human nature, diseases, funerals,

disabilities, death, values and desires whilst this kind of humor is usually forbidden in a more formal setting. When working with cinematic text containing elements of black humor, a translator faces a serious number of problems and tasks. To render a source text into a target language adequately, it is important to identify the genre-stylistic dominant of the cinematic text, and to reproduce story-forming speech acts in different contexts. For black comedy cinematic texts chronotopic, characterological, compositional and lexical-semantic contexts will be relevant. According to these, the examples of black humor and puns in «Brooklyn 9-9» series were analyzed.

Key words: *humor, cinematic discourse, black comedy, pun, audiovisual translation, comedy.*